

MAXSUS MAKTABDA FANLARARO ALOQADORLIK ASOSIDA BILIM, MALAKA VA KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI

Qo'qon davlat pedagogika instituti

Magistratura bo'limi 70110401-Maxsus pedagogika:

defektologiya (surdopedagogika) mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

G'ufrojonova Iroda Zokirjon qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7530203>

Annotatsiya: Ushbu maqolada maxsus maktabda fanlararo aloqadorlik asosida bilim berish, ko'nikmalarni shakllantirish texnologiyasning pedagogik shartlari matematika va geometriya fanlari asosida tushuntirib berilgan.

Kalit so'zlar: Aloqadorlik, integratsiya, ko'nikma, maktab, fan, bilim, ta'lim.

IN A SPECIAL SCHOOL'S ON THE BASIS OF INTERRELATIONSHIP BETWEEN QUALIFICATION IN A PEDAGOGICAL CONDITIONS

Abstract: This article is available on the basis of interrelationship, skill formation of technology in pedagogical conditions, math and geometry subjects.

Key words. Contact, integration, skills, school, subject, knowledge, education.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И НАВЫКОВ НА ОСНОВЕ СВЯЗИ ПРЕДМЕТОВ В СПЕЦИАЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Анотация: В этой статье разъясняются педагогические условия технолога формирование связи между предметами в специальных школах на основе математики и геометрии.

Ключевые слова; связь интеграция, знания, образования, школа, предмет, наука

KIRISH

Fanlararo muvofiqlashtirish ta'limning yaxshilovchi-rivojlantiruvchi va fanga oid masalalarni yanada samarali hal etishga yordam beradi. Fanlararo bog'lanishlarni hisobga olgan holda o'rganish atrofida dunyo ob'ektlari va hodisalarining haqiqiy munosabatlarini ob'ektiv aks ettiradigan yaxlit bilimlarni o'zlashtirishni, ularni yangi vaziyatga o'tkazish qobiliyatlarini shakllantirishni ta'minlaydi. Pedagogik tadqiqotlar va o'qitish amaliyoti shuni ko'rsatadiki, geometrik tushunchalarni o'zlashtirish eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarga korreksion va rivojlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi, ularning idrok va tafakkurini yaxshilashga, umuman olganda barcha bilim faolligini oshiradi.

Shu bilan birga, fanlararo bog'lanishlarning rolini o'rganishga va eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda ayrim mavzularda bilimlarni shakllantirishning amaliy masalalarini fanlararo asosda o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlar soni juda cheklangan.

Shunday qilib, maktabining boshlang'ich sinflarida matematikani (geometriya elementlari) va texnologiyani o'zaro bog'liq holda o'qitish uslubini ishlab chiqish va eksperimental sinovdan o'tkazish zarurati nomoyon bo'ldi. Bularning barchasi maxsus maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlararo asosda geometrik tushunchalarini shakllantirish masalasini dolzarb deb hisoblashga imkon beradi. [7:20]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarda geometrik tushunchalarni shakllantirish samaradorligini ta'minlash yo'llarini izlashda biz L.S.Vigotskiy tadqiqotlariga tayandik. Normal va anomal bolaning rivojlanish yo'nalishlarining birligi, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni amaliy mashg'ulotlar jarayonida va "amaliy" aql-idrokni dastlabki shakllantirishda o'rgatish

zarurligi, rivojlanishdagi ta'limning yetakchi o'rni to'g'risida xulosa asos bo'ldi. Ta'lim rivojlanishdan oldinda bo'lishi va uning uchun asos bo'lishi kerak [6:193]

Hajmli va tekislikdagi shakllarning tasvirlari atrofdagi ob'ektlarning fazoviy xususiyatlarini umumlashtirganda hosil bo'ladi. Hissiy tajribatushunchalarni shakllantirish uchun asosdir. Faol idrok etish va kuzatish jarayonida bolada ob'ektning xususiyati sifatida shaklning umumlashtirilgan tasviri yuzaga keladi.

Tushunchalarning umumlashtirilgan, vizual-majoziy tabiati ikkinchi signal tizimi ishining natijasidir. Bolalar va kattalar o'rtasidagi muloqotda har bir hissiy tasvir ortidan og'zaki belgi mustahkamlanadi. [10:200] U shaklning umumlashtirilgan shakllantirishda yagona buyum xususiyatlaridan chalg'itishni ta'minlaydi. Tushunchalarni rivojlantirishda nutqning rivojlanishi alohida ahamiyatga ega.

Ta'limda tushunchalarni shakllantirish muammosini ko'rib chiqishning bir necha jihatlari mavjud. Gnoseologik nazariyaga ko'ra, tushunchalarda ifodalangan hissiy tajriba asta-sekin o'zgarib boradi. Bilim orttirish faoliyatining dastlabki bosqichida hissiy ma'lumotlarning to'planishi va tasvirlarni yaratish umumiy qonuniyatlarni muntazam o'rganishdan oldin amalga oshiriladi.

Falsafiy yondashuv nuqtai nazaridan fanlararo bog'lanishlar izchillikning umumiy tamoyilining didaktik shakli sifatida qaraladi. Ushbu tamoyil fandagi bilimlarning asosini tashkil etuvchi uslubiy tamoyillardan biridir. Upredmetni ob'ektiv haqiqat bilan predmet ichidagi birlashtiruvchi xususiyatlarning turli xil ulanish turlariga ega bo'lgan har qanday o'rganilayotgan ob'ektni bir butun sifatida yoritib berishni talab qiladi. Ushbu tamoyil asosida qurilgan ta'lim jarayonining muhim vazifasi yagona abstrakt tasvirga bog'lanishlarning xilma-xilligini birlashtirishdir. [8:192]

Bilim orttirish faoliyatini rivojlantirishning navbatdagi bosqichi fan asoslarini o'rganish va o'zlashtirishni boshlash bilan bog'liq. Ushbu davrda fikrning ma'lum hissiy-majoziy mazmundan abstrakt mazmunga o'tishi sodir bo'ladi. Hissiy tajriba ta'lim mazmunini shaxsiy amaliy tajriba bilan bog'laydigan moddiy asos bo'lib xizmat qiladi. Uning umumlashtirilishi abstrakt fikrlashning rivojlanishini ta'minlaydi. [9:195] O'yin, samarali va konstruktiv faoliyat ta'siri ostida ushbu harakatlar ob'ektlar bilan amaliy harakatlardan to ularni asta-sekin qisqartirishga va ob'ektning xususiyatlarini vizual ravishda tanib olish qobiliyatiga o'tishga qadar rivojlanadi. Bolalarda ob'ektni aqliy ravishda qismlarga ajratish qobiliyati rivojlanadi, bunda bolalar ularning har birini alohida ko'rib chiqadilar va keyin ularni bir butunga birlashtiradilar. Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar tushunchalarining o'ziga xos xususiyatlari Ye.Bedor, K.I.Veretsotskaya, L.S.Vygotskiy, T.N.Golovina, L.V.Zankov, M.V.Zvereva, A.I.Lipkina, Ye.I.Lipetskaya, V.I.Lubovskiy, M.M.Nudelman, M.S.Pevzner, S.Ya.Rubinshteyn, V.N.Sinev, I.M. Solovev, J.I.Shifning tadqiqotlarida ko'rib chiqilgan.

Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda geometrik tushunchalarni shakllantirish muvaffaqiyatini ta'minlaydigan pedagogik shartlarga quyidagilar kiradi:

- etarli hissiy tajribani to'plash;
- uni umumlashtirishni tashkil etish;
- uni boyitish,
- hissiy harakatlarni idrok etish bo'yicha maxsus maqsadli ish;
- geometrik shakllarning og'zaki belgilanishini faol lug'atga kiritish va ularning hissiy tasvir bilan mustahkam bog'liqligini ta'minlash; aqliy harakatlarning shakllanish bosqichlariga mos ravishda bolaning faol faoliyatini tashkil etish.[3]

NATIJARLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayonidagi bog'lanishlar ta'lim, tarbiya va rivojlanish funksiyalarini amalga oshirishning eng muhim vositasidir.

Ta'limda fan aloqadorligini shunday tashkil etish kerakki, u shu fan darsiga o'quvchilarning shu fan materiallarini o'zlashtirishiga salbiy ta'sir ko'rsatmasin. Buni qanday amalga oshirish mumkin.

Tadqiqot muammosi bo'yicha adabiyot ma'lumotlarini tahlil qilish va umumlashtirish eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun geometrik tassavurlarni o'zlashtirish va ularning ijtimoiy-hayotiy moslashuvida muhim korreksion-rivojlantiruvchi roli to'g'risida xulosa chiqarishga imkon beradi. Umumiy va maxsus psixologiya va pedagogika sohasidagi tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalarning maktabgacha va boshlang'ich sinf yoshi shaklning hissiy etalonlarini o'zlashtirish uchun sezitiv davr hisoblanadi hisaniladi.[5:22]

Masalan, shu o'tilayotgan rasm darsimizning mavzusi «Svetafor modelini yasash» mazusi bo'lsin. 4 – sinf o'quvchilari o'qituvchi rahbarligida svetaforning rasmini ko'rsatadi va bir xil diametrli doirachalardan va paralelopepeddan iborat ekanligini aytadi.[2]

O'qituvchi o'quvchilarga svetafor modelini ko'rsatib u qanday geometrik figuralardan tashkil topganligini so'rab, ularning javoblarini to'g'ri yo'lga solib turadi.

O'qituvchi darsning vaqt byujetiga ko'p ziyon yetkazmasdan bu geometrik figuralarning ta'rifini o'quvchilar yordamida esga oladilar.

Yoki rasm darslarida ham hamisha geometrik tushunchalar bilan ish ko'rishga to'g'ri keladi.

a) Bu tanlangan ilmiy ishning mavzusi hozirgi kun ta'lim – tarbiyasida dolzarb bo'lib maxsus maktabdagi o'quvchilarning matematika fanini o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini oshirishda matematika darslarini tasviriy san'at darslari bilan uzviy aloqadorlikda o'tish muammosi dolzarb mavzu bo'lib o'rganishga tahlil qilishga arziydi;

b) Ilmiy tadqiqot ishining tekshirish obekti maxsus maktablarda boshlang'ich sinflarning matematika va tasviriy san'at darslari hisoblanadi. Ikkita paralel sinflar olinib, shu sinflarda bir xil tabiiy sharoitda matematika va rasm darslari tashkil etilib har bir sinf o'quvchilarining o'zlashtirilish darajasi solishtiriladi. Masalaning mohiyatini yaxshilab ochib berish maqsadida matematika va tasviriy san'at darslarini o'zaro fanlararo aloqadorlikda o'tkazish imkoniyatlari o'rganiladi; [1]

v) Ishning tadqiqot predmeti maxsus maktablarda boshlang'ich sinflarning rasm darslarida ajratib olingan shu rasm darsida uchraydigan matematik tushunchalar haqida o'quvchilarning bilimni qisqacha (shu rasm darsining samaradorligini oshirish nuqtai nazaridan) tekshirib ularni qaytadan esga olish ishlarini tashkil etish masalasi o'rganish masalasi rejalashtirilgan.

g) Ilmiy ishning tadqiqot metodlari tajriba sinovlar o'tkazish, olingan natijalarni taqqoslash o'quvchilar o'rtasida so'rovlar o'tkazish natijalari orqali umumiy xulosalarga kelish [4:56]

e) Ilmiy ishning predmeti Maxsus maktabda fanlararo aloqadorlik asosida bilim malaka ko'nikmalarni shakllantirish texnologiyasi shakllantirish bo'yicha pedagogik ish jarayoni.

f) ishning ilmiy-tadqiqot metodi suhbat, anketa saviyalarini o'rganish tasviriy san'at dars ishlanmalarini o'rganish va boshqa usullardir;

XULOSA VA MUNOZARA

Tadqiqot natijalari bir-birini to'ldiruvchi bilimlarning birlashtirilishi va muvofiqlashtirilishi asosida fanlararo integratsiya amalga oshiriladigan fanlarni o'qitish tizimiga

aylanadi. Fanlararo muvofiqlashtirish mashg'ulotlarning maxsus tuzilishi va mazmunini talab qiladi, uning asosiy xususiyatlari quyidagilar bo'lishi kerak: bir nechta o'quv fanlarini o'qitish tarkibining ma'noviy o'zaro bog'liqligi; o'qitish shakllari va uslublarining birligi; amaliy masalalarni hal qilishda bilim va ko'nikmalardan kompleks foydalanish. Shu bilan birga, dasturlar va darsliklardagi o'zaro bog'liqliklarni aks ettiruvchi turli fanlardagi o'quv materiallarini tizimlashtirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash kerak bo'ladi

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. А.П. Гозовой. – Л., 2008. Совершенствование системы обучения и воспитания взрослых глухих в свете реформы школы : сб. ст. / под. ред.
2. Qosimov G', Qosimova M. Murakkab masala – topshiriqlar. // Boshlang'ich ta'lim. – Toshkent: 2017. – №2
3. Совершенствование системы обучения и воспитания взрослых глухих в свете реформы школы : сб. ст. / под. ред. А.П.
4. Xolmurayeva I. Sodda va murakkab masalalar. // Boshlang'ich ta'lim. Toshkent: 2018. – №5
5. Зейналов Ф.Г. Влияние межпредметных связей преподавания предметов естественно-математического цикла на формирование научного мировоззрения учащихся. Автореф. дисс. канд. пед. наук. – Баку: 1989. - 22 с.
6. Максимова В.Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы. - М., 1987. – 193 с.
7. Qodirova F.U. boshlang'ich sinf kar va zaif eshituvchi o'quvchilar nutqini shakllantirish; Ped.fan.nomz.dis.avtoreferat-Toshkent TDPU.2006-20 b
8. Максимова В.Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы. - М., 1987. – 192 с.
9. Максимова В.Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы. - М., 1987. – 195 с.
10. Максимова В.Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы. - М., 1987. – 200 с.